

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

3-2023

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Y.Q.Qayumova, X.M.Komilova	
Turkiston Qum baliği Gobio lepidolaemus (K.Kessler1872)ning morfometrik xususiyatlarining qiyosiy tahliliga oid	103
U.I.Obidjanov	
Biologiya o'qitish metodikasidan laboratoriya ishlarini takomillashtirishning ayrim masalalari.....	108
E.X.Najmiddinov, M.A.Muxammadiyev	
Baliqlarning gelmintoz kasalliklariga qarshi antigelmint preparatlarni qo'lash usullari	112
M.M.Mirzaxalilov	
Shahrixonsoyda tarqalgan Kushakevich yalangbalig'ining (Iskandaria kuschakewitschi) ba'zi morfobiologik ko'rsatkichlari	115
N.B.Ikramov	
Shimoliy Farg'ona kanali algoflora taksonlarining mavsumiy dinamikasi	119

GEOGRAFIYA

M.H.Otamirzayeva	
Daryo havzalari landshaftlarini tadqiq etishning zamonaviy metodlari	126
O.I.Abdug'aniev, D.B.Kosimov	
Muhofaza etiladigan tabiiy hududlar tizimining reprezentativligi va samaradorligini baholash usullari	133
M.R.Atabayeva	
O'zbekiston tabiiy geografiyasi kursida "Ichki suvlari va suv boyliklari" mavzusini interfaol o'rganishda klaster usulidan foydalanishning ahamiyati	139
O.I.Abdug'aniev, T.D.Komilova	
Tabiat xilma-xilligi: nazariy asoslari, yondashuvlar va o'rganish usullari	144
P.R.Qurbonov	
O'zbekistonda urbanizatsiya jarayonlari rivojlanishining asosiy bosqichlari	150

ILMIY AXBOROT

Q.B.Baratov	
Bo'lajak o'qituvchilarni uzluksiz ma'naviy tarbiya jarayoniga tayyorlash tizimini takomillashtirishning nazariy-metodologik asoslari	158
A.N.Qosimov	
O'quvchilarda sport vositasida milliy identiklikni shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik mazmuni	166
J.V.Solijonov	
Bo'lajak pedagoglarda mantiqiy tafakkur rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	172
A.Aloxunov	
Arxeologik tadqiqot usullari xususida	175
I.Aldashev	
O'quv jarayoniga media ta'limning integratsiyasi	182
I.R.Asqarov, G.A.Mo'minova	
Dalachoy tarkibidagi vitaminlar miqdorini aniqlash va ularning organizmga ta'siri	188
F.O'.Toshboltayev	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini pedagogik va axborot texnologiyalari integratsiyasi asosida rivojlantirish modeli	194
A.N.Meliboyev	
Inson oliy qadriyat tamoyili asosida jamiyatda kambag'allikni qisqartirish chora-tadbirlarining kelgusidagi vazifalari	199
I.A.Suvanov	
Global o'zgarishlar jarayonida AQShning mafkuraviy taraqqiyot yo'li va uning o'ziga xosligi	205
G.R.Mamadaliyeva	
Ingliz va o'zbek tillarida "foot/oyoq" kontseptining nominativ maydoni	211
M.O.Habibullaev	
Korrupsiyani vujudga keltiruvchi ijtimoiy omillari va unga qarshi kurashning mexanizmlari	219
F.T.Raximova, S.S.Usmanova	
Minimal matnlarning kognitiv tahlili	222

O'QUV JARAYONIGA MEDIA TA'LIMNING INTEGRATSIYASI
ИНТЕГРАЦИЯ МЕДИАОБРАЗОВАНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС
INTEGRATION OF MEDIA EDUCATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Ilxomjon Aldashev¹

¹Ilxomjon Aldashev

– Farg'ona davlat universiteti Axborot texnologiyalari kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya

Zamonaviy texnologiyalarning rivojlanish holati birinchi navbatda jamiyatning intellektual salohiyatiga, ya'ni ta'lim sohasining rivojlanishiga bog'liq. Ta'lim mazmuni va sifat masalalari ustuvor yo'nalish sifatida qaralmoqda. Dunyoning rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarida ta'limni axborotlashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ta'limni rivojlantirish, uning samaradorligini oshirish yo'llari qaralmoqda, ta'limda yangi axborot texnologiyalarini joriy etishga alohida e'tibor qaratilgan.

Аннотация

Состояние развития современных технологий зависит прежде всего от интеллектуального потенциала общества, то есть от развития сферы образования. Вопросы содержания и качества образования рассматриваются как приоритетные. В развитых и развивающихся странах мира особое внимание уделяется информатизации образования. Рассматриваются пути развития образования и повышения его эффективности, особое внимание уделяется внедрению новых информационных технологий в образование.

Abstract

The state of development of modern technologies depends primarily on the intellectual potential of society, that is, on the development of the education sector. Issues of the content and quality of education are considered as a priority. In developed and developing countries of the world, special attention is paid to informatization of education. Ways of developing education and increasing its effectiveness are considered, special attention is paid to the introduction of new information technologies in education.

Kalit so'zlar: Media-savodxonligi, media-ta'limi, media-madaniyat, multimedia, media-resurs, YUNESKO, kompyuter tarmoqlari, axborot texnologiyalari, telekommunikatsiya aloqalari.

Ключевые слова: Медиаграмотность, медиаобразование, медиакультура, мультимедиа, медиаресурс, ЮНЕСКО, компьютерные сети, информационные технологии, телекоммуникации.

Key words: Media literacy, media education, media culture, multimedia, media resource, UNESCO, computer networks, information technologies, telecommunications

KIRISH

Bugungi kunda dunyo ommaviy axborot vositalarida axborotni tanlash va to'g'ri baholash qobiliyati dolzarb bo'lib qolmoqda. Media-savodxonligi, media-ta'limi, media-madaniyat, soxta va propaganda axborotlarga qarshilik ko'rsatish - bu kalit so'zlar bugungi kunning inson yashah tarzini, ta'lim olish jarayonlarini mohiyatini aks ettirmoqda.

Media kompetensiyasi - bu tanlash, foydalanish, tanqidiy tahlil qilish, baholash, muloqot qilish va media matnlarini yaratish turli tiplar, shakl va janrlar, murakkab jarayonlarni tahlil qilish jamiyatda ommaviy axborot vositalarining faoliyati.

Mutaxassisning media kompetensiyasi ajralmas xususiyatdir shaxsiy kompetensiyalardan tashkil topgan va bugungi kunda mavjud bo'lgan shaxs media madaniyatining belgisi xisoblanadi.

“2022 — 2026-yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida” O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.05.2022 yildagi PF-134-sonli Farmonida, Xalq ta'limi vazirligiga multimedia ilovalarini ishlab chiqish talabi qo'yilgan, unga ko'ra maxsus elektron tizimlar (S-testing, Onlinedu, Raqamli darsliklar va boshqalar) orqali multimedialar berib borilishi aytib o'tilgan. 2022-yil yakuniga qadar yangi avlod darsliklari uchun 10 ta mobil elektron resurs va 100 ta multimedia mahsulotlarini yaratish ko'zda tutilgan. Mutaxassislar tomonidan tayyorlangan elektron resurslar o'quvchilarning bilimlarini to'ldirishga xizmat qiladi. Mavzular yuzasidan shakllantirilgan multimedia mahsulotlari, o'qituvchiga ko'makchi, ota-onalarga yo'l ko'rsatuvchi, o'quvchiga esa bilimlarni mukammal o'zlashtirish imkonini beradi. Multimedialar orqali

o'quvchilar o'zlariga mediata'lim beradilar. Turli mamlakatlarning ko'plab olimlari "media muhiti", "media-madaniyati", "media-ta'limi", "media-savodxonligi" kabi asosiy tushunchalarni shakllantirishning bir necha usullarini aytib o'tishgan.⁵

Media ta'lim – (ing. media education, lot. media – degan ma'noni anglatadi). "Ta'lim" tushunchasining o'zi nafaqat kasbiy va ilmiy bilimlarni, balki ma'naviy me'yorlar va madaniy qadriyatlarni takror ishlab chiqarishni, to'plashni ta'minlaydigan ijtimoiy institutdir. Media ta'lim talabalarni ommaviy kommunikatsiya (matbuot, televideniye, radio, kino, video, internet va boshqalar) qonuniyatlarini o'rganishga qaratadi.⁶

Media-ta'lim haqida gapirganda, bu ta'limning deyarli barcha turlariga ta'sir qilishini yodda tutish kerak: aqliy, axloqiy, estetik, huquqiy, ekologik va boshqalar. Shubhasiz, ommaviy axborot vositalarining yordami "shaxsning asosiy vazifalari ijtimoiy tajribani ijodiy rivojlantirish va shaxsni ijtimoiy munosabatlar tizimiga kiritish" va ijtimoiy tajribani inson boshqa manbalar bilan bir qatorda egallaydi. Shunday qilib, media-ta'lim yosh avlod rivojlanishining barcha bosqichlarida, shuningdek, inson hayotining keyingi davrlarida amalga oshirilishi mumkin.⁷

Manbalardan kelayotgan axborot oqimidan to'g'ri foydalanib, o'zining rivojlanishi uchun kerakli bo'lgan axborotlarni o'rganish. Hozirgi axborotlashgan jamiyatda barcha media-resurslarini tahlil qilish muhim ro'l o'ynaydi. Xorijiy media-ta'limning tahlili shuni ko'rsatadiki, talabalar o'zining o'qish jarayonida asosan internet, televideniye manbalaridan foydalanishadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Rivojlangan xorijiy mamlakatlar pedagogikasida mediata'lim tushunchasi asosiy o'rinlardan birini egallasada, media-ta'limga aniq tavsif berilmagan. Hozirgi kunda, media-ta'lim resurslaridan butun dunyoda keng foydalanilmoqda. YUNESKO tashkilotining 1982-yil Germaniyaning Gryunvald shahrida, 1997-yil Parijda, 2002-yil Ispaniyaning Sevilya shahrida o'tkazilgan konferensiyalari rezolyutsiya va tavsiyalarida media-ta'lim masalalariga alohida to'xtalib o'tilgan. Bugungi kunda mediasavodxonlik Buyuk Britaniya va Avstraliyada gumanitar fanlar majmuasida alohida fan sifatida o'tilsa, Finlyandiyada 1970-yildan o'rta maktablarning, 1977-yildan esa oliy ta'lim muassasalarining o'quv dasturlariga kiritilgan. 1990-yillarda esa mamlakatda mediasavodxonlik media-ta'lim tushunchasi bilan almashtirildi. Shvetsiyada u 1980-yildan boshlab ta'lim muassasalarida alohida fan sifatida o'qitila boshlangan. 1990-yillarda Rossiyada mediata'lim bo'yicha tadqiqot ishlari olib borilgan. 2002-yilda pedagogika oliy ta'lim muassasalari uchun mediata'lim ixtisosligi bo'yicha yo'nalish ochildi. Shuningdek, 2005-yil YUNESKO homiyligida «Mediata'lim» darsligi yaratildi va Rossiyada kinota'lim va mediapedagogika sayti ishga tushirildi. Mediasavodxonlik alohida bir fan sifatida kiritilmagan bo'lsada, Respublikamiz umumta'lim maktablarida ham mediata'lim elementlari «Adabiyot», «Tarix», «Vatan tuyg'usi», «Milliy istiqlol g'oyasi va ma'naviyat asoslari», «Informatika» va «Musiq» fanlari tarkibiga singdirilgan holda o'qitilmoqda. Umuman, ta'lim tizimi oldidagi ustuvor vazifalardan biri — yosh avlodga zamonaviy bilim berish bilan birga, ularni mustaqil fikrlovchi, umuminsoniy va milliy qadriyatlarni e'zozlovchi, yuksak insoniy fazilatlariga ega vatanparvar inson sifatida tarbiyalash hamda yoshlar ongida turli mafkuraviy tahdidlar va axborot xurujlariga qarshi ma'naviy immunitetni shakllantirishdan iboratdir.⁸

Turli mamlakatlarning ko'plab olimlari "media muhiti", "media madaniyati", "media ta'limi", "media savodxonligi" kabi asosiy tushunchalarni shakllantirishning bir necha usullarini aytib o'tishgan.⁹

Albatta, media mahsulotlarini idrok etish va yaratish jarayonlari dialektik jihatdan bir-biri bilan bog'liq bo'lib, ularni o'qitish va o'zlashtirishning fan bazasi sifatida birlashtirish mumkin. Shunga o'xshash jarayonlar birlashtirilgani kabi, masalan, estetik ta'lim (musiqiy yoki badiiy) doirasida. Faqat bizning holatlarimizda biz ko'nikmalarni shakllantirish zarurati bilan shug'ullanmoqdamiz, ularsiz zamonaviy dunyoda inson mavjud bo'lishi mumkin emas. Iqtisodiy va huquqiy kabi zamonaviy ta'lim turlari bilan o'xshashliklar so'raladi, ularning asoslari har bir shaxs va butun jamiyat manfaatini uchun maktabda belgilanadi va barcha ta'lim muassasalarining yuqori

⁵ 2022 — 2026-yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.05.2022 yildagi PF-134-son

⁶ D.H.Turdiyeva. Mediata'limni mediamadaniyat bilan birgalikda rivojlantirish shartlari. "Tafakkur manzili" 2022 yil iyun.

⁷ Чельшева, Ирина Викторовна Основные этапы развития медиаобразования в России. 2002

⁸ https://uz.wikipedia.org/wiki/Foydalanuvchi:SARDORBEK_CR7

⁹ D.H.Turdiyeva Mediata'limni mediamadaniyat bilan birgalikda rivojlantirish shartlari. Tafakkur manzili 2022.06

darajadagi dasturlarida saqlanadi, tegishli faoliyat sohaslarida mutaxassislarini tayyorlash esa maxsus kasb-hunar ta'limi dasturlari doirasida amalga oshiriladi.¹⁰

Axborotlashgan jamiyatning moddiy va texnologik negizini kompyuter texnikasi va kompyuter tarmoqlari, axborot texnologiyalari, telekommunikatsiya aloqalari asosidagi turli xil tizimlar tashkil etadi.¹¹

Maktab o'quvchilarini zamonaviy axborot vositalari yordamida savodli muloqot qilish, muhim va qimmatli ma'lumotlarni ajratish malakalariga o'rgatish zarurati paydo bo'ladi. Afsuski, mamlakatimizda maktab o'quvchilarining mediasavodxonligiga yetarlicha e'tibor berilmaydi. Shu bois mediata'limning joriy etilishi alohida dolzarb ahamiyatga ega. Mediata'lim xalqimizning urf-odatlariga, milliy qadriyatlariga tayangan holda, umuminsoniy qadr-qimmatlarga asoslanib tashkil etilishi kerak. Mediata'lim yoshlarimizni zamonaviy OAV bilan xavfsiz va samarali muloqot qilishga tayyorlaydi, ularda mediaogohlikni, mediasavodxonlikni, mediamadaniyatni va mediakompetentlikni shakllantiradi. Media bolalarimizni tarbiyalashda, ta'lim berish va madaniy rivojlantirishda katta o'rin egallaydi, shuningdek, jamoatchilik fikrini shakllantirishda va boshqaruv jarayonlarida faol ishtirok etadi. Zamonaviy maktab o'quvchilari, odatda, kattalardan ko'proq ommaviy axborot vositalari va kompyuter uskunalaridan foydalanishda ustunliklarga ega bo'ladilar, media innovatsiyalarni o'zlashtiradilar, media tajriba va qat'iy media tanlovlariga egalar.¹²

Zamonaviy media-ta'lim tadqiqotchilarining barcha mantig'i savodxonlikning ikki turini birlashtirgan yangi, zamonaviy konsepsiyani ishlab chiqish zarurligiga bog'liq: media va axborot. Shuni ta'kidlash kerakki, media-ta'lim siyosati juda aniq milliy xususiyatlarga ega. Turli siyosatchilardan tobora ko'proq eshitaladigan media-ta'limni modernizatsiya qilish kursi zamonaviy voqealar, hodisalar, tendentsiyalar haqida to'liq ma'lumotga ega bo'lgan ommaviy axborot vositalarisiz mumkin emas.

Afsuski, ommaviy axborot vositalaridan foydalanish bo'yicha amaliy ko'nikmalarga ega bo'lgan aksariyat yoshlarning media madaniyati ancha past, ommaviy axborot vositalari haqidagi bilimlari esa tarqoq, tasodifiydir. Bu jiddiy xavf tug'diradi. Shubhasiz, ommaviy axborot vositalari umumiy madaniy-ma'rifiy saviyani yuksaltirish, o'z-o'zini tarbiyalash, malaka oshirish, dunyoqarashini kengaytirish, mustaqil fikrlash, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun real sharoit yaratishda katta imkoniyatlarga ega. Biroq, ommaviy axborot vositalari ham shaxsning ma'naviy, axloqiy, estetik inqiroziga hissa qo'shishi mumkin.¹³

Albatta, media-ta'lim siyosatini ishlab chiqish tushunchalarni aniqlashtirish, zamonaviy tushunchalar, standartlar, markerlarni ishlab chiqish bilan bog'liq vaziyatni ilmiy tahlil qilmasdan mumkin emas. Media-ta'lim siyosati samaradorligining eng muhim mezoni bu uni amalga oshirish uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olgan shaxslarning malakasi darajasidir. Afsuski, faol ishlayotgan ushbu yo'nalishda hamma narsa yaxshi emas: boshqarma va idoralar rahbarlari, turli darajadagi mansabdor shaxslar, ommaviy axborot vositalari, ommaviy axborot vositalari va axborot madaniyati sohasidagi ma'muriy xodimlarning vakolatlarini ommaviy ravishda oshirish talab etiladi.

O'quvchilar hayotini yanada qiziqarli qilish, hal qilishda yordam berish uchun turli muammolar, demokratik o'zini o'zi boshqarishni qurish, tadbirlarga imkon qadar ko'proq bolalarni jalb qilish maktabda va maktabdan tashqarida muhim voqealar haqida amaliy muloqot yaratish zarur.¹⁴

Media shakllanishining rivojlanishiga bugungi kunda texnologik bo'lib kelayotgan bir qator omillar ta'sir ko'rsatmoqda. Internet aslida ijtimoiy tizimga o'rnatildi va kiber-ijtimoiy makon paydo bo'ldi, uning tugunlari tirik odamlar edi.

¹⁰ И.А.Фатаева Медиа-таълими назарий асослари ва амалга ошириш тажрибаси. 1-боб

¹¹ М.Арипов, В.Бегалов, У.Бегимқулов, М.Мамаражобов "Аxborot texnologiyalari" o'quv qo'llanma "NOSHIR" nashriyoti, 2009y 8b

¹² S.Nosirova. O'quvchi yoshlarning mediakompetentligini rivojlantirish muammosini yechish yo'llari. «Молодой учёный». № 51 (289). Декабрь 2019 г.

¹³ Груцо Е.И. Медиаобразование как фактор развития личности в условиях перехода к информационному обществу. <https://bspu.by/blog/jmacova/article/publish/mediaobrazovanie-kak-faktor-razvitiya-lichnosti-v-usloviyah-perehoda-k-informacionnomu-obshestvu>

¹⁴ Ю.Н.Зоря Школьные СМИ – эффективное средство для формирования и развития медиакультуры учащихся. Интеграция медиаобразования в условиях современной школы Сборник научных трудов.

- Bizning faoliyatimiz bilan texnologik inqilobni tobora kengaytiradigan mexanizmning ko'lamini oshirmoqdamiz. Biz aslida mashinalar dunyosi bilan birlashamiz va ba'zi ekspertlar qadamni mo'tadil qilish kerak, deb hisoblashadi. Hozircha biz nima bo'layotganini ham o'rgana olmaymiz. Bir qator masalalar bo'yicha fundamental tadqiqotlar mavjud emas, xususan, raqamli muhit bolaga qanday ta'sir qiladi?.

Geosiyosiy omil ham muhim ahamiyatga ega. Media muhitida tug'ilgan va shakllangan bola vaqt yoki makonda hech qanday chegara sezmaydi.

Media-ta'lim tizimidagi geosiyosiy omil ham muhimdir, chunki biz o'quvchilarni nima sodir bo'lishiga tanqidiy munosabatda bo'lishimiz kerak. Tanqidiy fikrlash, shubha qilish qobiliyati ommaviy axborot vositalarining qadriyatlaridan biridir. Maktab bunga tayyor emas. Shunga qaramay, ushbu vakolatni shakllantirish kerak, aks holda biz doimo noto'g'ri ma'lumotlarga duch kelamiz.

Media-ta'limni o'rganish natijasida inson quyidagi imkoniyatlarga ega bo'lishi mumkin:

- o'zi bilan qabul qilinuvchi axborot o'rtasida "psixologik masofa" o'rnatish mexanizmlarini yaratish, o'zining ongini manipulyatsiya qilinishidan psixologik himoya qilish, axborotlarni tanqidiy baholash ko'nikmalarini egallash;
- audiovizual idrok etishning ongli tajribasini egallash; idrok etish qobiliyatlarini har tomonlama rivojlantirish;
- amaliy darajada noverbal xabarlar tillarini (teletasvirlar tahlili, kino tili, reklama tili va boshqalar) o'zlashtirish, bu esa ularga axborotlarning mazmuni anglashga va o'zini namoyon etish imkonini beradi.¹⁵

NATIJAR VA MUHOKAMA

Shuni esda tutish kerakki, media-ta'lim AKT emas, kompyuter savodxonligi emas, bu "temir" haqida emas, balki ma'no, insonparvarlik ideallari va qadriyatlari, kontentning insonga qanday ta'sir qilishi haqida. Afsuski, hozirgi kunga qadar mamlakatimizda "kompyuter" talqini keng tarqalgan.

Axborot texnologiyalarining asosiy ta'lim ahamiyati shundaki, ular o'qituvchi va talaba ixtiyorida deyarli cheksiz potensial imkoniyatlarga ega bo'lgan beqiyos yorqinroq ko'p sensorli interfaol ta'lim muhitini yaratishga imkon beradi. An'anaviy texnik o'qitish vositalaridan farqli o'laroq, axborot texnologiyalari nafaqat o'quvchini katta hajmdagi bilimlar bilan to'ldirishga, balki o'quvchilarning intellektual, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga, yangi bilimlarni mustaqil ravishda egallashga, turli xil ma'lumotlar manbalari bilan ishlashga imkon beradi.¹⁶

Media-ta'limning vazifalari: zamonaviy axborot sharoitida yangi avlodni hayotga tayyorlash, turli axborotlarni idrok etish, insonni tushunishga o'rgatish, uning psixikaga ta'siri oqibatlarini tushunish, texnik vositalar yordamida og'zaki bo'lmagan aloqa shakllari asosida muloqot usullarini o'zlashtirishdir.

Media-ta'lim 40-50-yillarda tarqalgan kino san'atini yaxshiroq tushunish uchun maktab o'quvchilarini tanishtirish uchun pedagogik harakatdan hikoya qiladi. ko'p mamlakatlarda. Media-ta'lim konsepsiyasi 60-yillarning oxirida shakllana boshladi, ikki mustaqil yo'nalish paydo bo'ldi.

- tanqidiy savodxonlik;
- vizual savodxonlik.

Bu yo'nalishda eng muhimi kanadalik sotsiolog Gerbert Marshall Maklyuhanning yutuqlari bo'lib, u butun madaniyat tarixini qayta ko'rib chiqqan birinchi media nazariyotchilaridan biri hisoblanadi. U o'z ishini madaniyat sohasidagi aloqa kanallarini tahlil qilishga bag'ishladi va axborot jamiyatidagi insonning kundalik hayotini - eng yangi ommaviy axborot vositalari tomonidan yaratilgan dunyoni o'rgandi.¹⁷

Ulardan birinchisi insonning ommaviy axborot vositalariga nisbatan "tanqidiy fikrlashni shakllantirish" maqsadida Yevropada keng tarqalgan (Buyuk Britaniya, Fransiya va boshqalar). Ikkinchi yo'nalish og'zaki bo'lmagan aloqa ko'nikmalarini (vizual va audiovizual axborotni idrok

¹⁵ B.E.Karshiyev Mediata'lim – yoshlarni salbiy axborotlardan himoya qilishning muhim omili. Academic Research in Educational Sciences VOLUME 2 | ISSUE 12 | 2021

¹⁶ И.Алдашев. Использовать специфические свойства компьютера, позволяющие индивидуализировать учебный процесс и обратиться к принципиально новым познавательным средствам. "Экономика и социум" №6(73) 2020 www.iupr.ru

¹⁷ Кириллова Н.Б. От медиакультуры к медиалогии. http://cr-journal.ru/rus/journals/98.html&i_id=8

etish, tushunish, ishlatish va yaratish) asosiy vazifa sifatida ko'rib chiqdi va Kanada va AQShda ustun keldi. Bir qator asarlarda Media-ta'lim faqat tanqidiy chiziq bilan aniqlanadi. Media-ta'lim mafkurasi R. Bart, Mak-Lyuen, S.Fren va boshqalarning asarlari ta'siri ostida shakllandi. 1973 yilda xalqaro kino va televidenie kengashi oliy va o'rta maktabda ommaviy axborot vositalari nazariyasi bo'yicha o'quv kursini joriy etishni taklif qildi. Kengash birinchi marta media-ta'limni aniqladi. Zamonaviy ommaviy axborot vositalarini o'zlashtirish uchun nazariya va amaliy ko'nikmalarni o'rgatish sifatida pedagogik nazariya va amaliyotda o'ziga xos va avtonom bilim sohasining bir qismi sifatida ko'rib chiqilgan. Bunday o'qitish ommaviy axborot vositalaridan turli fanlarni o'qitishda yordamchi element sifatida foydalanishdan ajralib turishi kerak. Media-ta'lim maktab va maktabdan tashqariga bo'linishi mumkin bo'lgan turli shakllarda amalga oshiriladi. 80-yillarning o'rtalarida. "media savodxonligi"ni kompyuter savodxonligi bilan birlashtirish zarurligi haqida fikr bildirildi (ta'limni kompyuterlashtirishga qarang), chunki kompyuterni aloqa vositasi sifatida ko'rish mumkin. Shu vaqtdan boshlab media-ta'lim va kompyuter fanlarini birlashtirish jarayoni boshlandi. Bir qator mamlakatlarda boshlang'ich maktabda va hatto maktabgacha ta'lim muassasalarida "media savodxonligi" bo'yicha tajribalar o'tkazilmoqda.

Turli xil holatlar "o'rganilmagan matnlar" bilan ishlashni amalga oshirishga imkon beradi. Quyidagi holatlar media-ta'limni amalga oshirish uchun eng mos keladi:

- vaziyatni tahlil qilish usuli;
- hodisa usuli;
- ish yozishmalarini tahlil qilish usuli.

XULOSA

Talabalar vaziyatni va ular hal qilishlari kerak bo'lgan muammolarni batafsil bayon etadigan ishni taqdim etishlari mumkin. Bu yerda siz media-ta'limni tarmoqqa joylashtirilgan foydali manbalar orqali birlashtira olasiz, ular uchun talabalar ishni hal qilishda davom etishlari mumkin, ba'zi audio materiallarni kiritishlari mumkin, bu esa maslahat, video va boshqalar bo'lishi mumkin.

Odatda, kino ta'limi darsda film tomosha qilishni, so'ngra talabalarni tez so'rashni anglatadi. Ko'pincha, filmni oxirigacha tomosha qilish uchun ikkita dars yetarli emas, siz keyingi qismga o'tishingiz kerak. Ko'p narsa unutiladi, xotirada saqlanmaydi va talabalar buni o'quv jarayoni emas, balki filmni tomosha qilishadi. Ammo agar siz kino ta'limi va Case texnologiyasini birlashtirsangiz va filmni tomosha qilishdan oldin muammoni shakllantirsangiz va ishni hal qilish uchun topshiriq bersangiz, talabalar ekranda nima sodir bo'lishini diqqat bilan kuzatadilar, qaror qabul qilishda foydali bo'lishi mumkin bo'lgan ma'lumotlarni eslaydilar.

Talabalar ta'lim hududidan jismonan chiqarilganda, ma'lum bir mavzular/kurslarga obuna bo'lganlarida, o'qituvchilardan uslubiy ko'rsatmalar va maslahatlarni olganlarida va test topshiriqlarining ma'lum bir to'plamini bajarganlarida masofadan o'qitishni o'tkazish orqali bilim olish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Media-ta'lim orqali ta'lim markazlari, kurslar va universitetlardagi o'quv jarayonini boshqarish, sinov va malaka oshirish, ta'lim sifatini oshirish, bir vaqtning o'zida o'qitiladigan talabalar sonini ko'paytirish mumkin bo'ladi.

Media ta'lim strategiyasini amalga oshirish orqali biz ikkita asosiy vektorga e'tibor qaratamiz:

1. yosh avlod media madaniyatini shakllantirish;
2. yosh avlodning media xavfsizligini ta'minlash.

Shunday fikrlar mavjudki, jahon ta'lim tizimidagi inqirozni axborotlashtirish negizida bartaraf etish mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. 2022 — 2026-yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.05.2022- yildagi PF-134-son farmoni va uning 1-ilovasi—Elektron manba. O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi: <https://lex.uz/uz/docs/-6008663>
2. D.H.Turdiyeva. Mediata'limni mediamadaniyat bilan birgalikda rivojlantirish shartlari. "Tafakkur manzili" 2022 yil iyun.
3. Чельшева, Ирина Викторовна Основные этапы развития медиаобразования в России. 2002
4. https://uz.wikipedia.org/wiki/Foydalanuvchi:SARDORBEK_CR7
5. D.H.Turdiyeva Mediata'limni mediamadaniyat bilan birgalikda rivojlantirish shartlari. Tafakkur manzili 2022.06
6. I.A.Fataeva Media-ta'limi nazariy asoslari va amalga oshirish tajribasi. 1-bob

7. M.Aripov, B.Begalov, U.Begimqulov, M.Mamarajabov "Axborot texnologiyalari" o'quv qo'llanma "NOSHIR" nashriyoti, 2009y 8b

8. S.Nosirova. O'quvchi yoshlarning mediakompetentligini rivojlantirish muammosini yechish yo'llari. «Молодой учёный» . № 51 (289) . Декабрь 2019 г.

9. Груцо Е.И. Медиаобразование как фактор развития личности в условиях перехода к информационному обществу. <https://bspu.by/blog/jmacova/article/publish/mediaobrazovanie-kak-faktor-razvitiya-lichnosti-v-usloviyah-perehoda-k-informacionnomu-obshestvu>

10. Ю.Н.Зоря. Школьные СМИ – эффективное средство для формирования и развития медиакультуры учащихся. Интеграция медиаобразования в условиях современной школы Сборник научных трудов.

11. В.Е. Karshiyev Mediata'lim – yoshlarni salbiy axborotlardan himoya qilishning muhim omili. Academic Research in Educational Sciences VOLUME 2 | ISSUE 12 | 2021

12. И.Алдашев. Использовать специфические свойства компьютера, позволяющие индивидуализировать учебный процесс и обратиться к принципиально новым познавательным средствам. "Экономика и социум" №6(73) 2020 www.iupr.ru

13. **Кириллова Н.Б.** От медиакультуры к медиалогии. http://cr-journal.ru/rus/journals/98.html&j_id=8